

EGIPT

Kazalo vsebine

Kazalo vsebine.....	2
2. Delitev Starega Egipta.....	3
2.1. Razdelitev Egipta po dinastijah.....	3
2.2. Razdelitev Egipta po razvoju.....	3
2.2.1. Stara država.....	3
2.2.2. Prvo vmesno obdobje.....	3
2.2.3. Srednja država.....	3
2.2.4. Druga vmesno obdobje.....	3
2.2.5. Nova država.....	3
2.2.6. Tretjo vmesno obdobje.....	4
2.2.7. Pozna doba.....	4
3.1. Družbena lestvica.....	5
3.1.1. Plemstvo:.....	5
3.1.2. Vojska.....	5
3.1.3. Svečeniki:.....	5
3.1.3. Kmetje:.....	5
3.1.4. Sužnji:.....	5
3.2. Religija.....	6
3.2.1. Božanstva:.....	6
3.3. Pisava.....	8
4. Znanost.....	8
4.1. Matematika.....	8
4.2. Astrologija in astronomija.....	8
4.3. Medicina.....	8
4.4. Književnost.....	8
4.5. Gradbeništvo.....	9

1. Uvod

Stari Egipt je naziv za prvo visoko civilizacijo.

O Starem Egiptu govorimo od leta 3000 pr. n. št., ko je faraon Menes združil Spodnji iz Zgornji Egipt do leta 525 pr. n. št., ko so Egipt zavzeli Perzijci. V tem času se je zvrstilo več vladarskih dinastij, prav tako več obdobj razvoja države.

Egipt naj bi se začel razvijati v dolini reke Nil, natančneje ob delti Nila- ta predel se imenuje Spodnji Egipt. To področje je bilo predvsem poseljeno zaradi izjemno rodovitne črne zemlje ob strugi Nila ter zaradi vsakoletnih poplavljanj reke, saj je le-ta s seboj iz Etiopije prinesla veliko blata in rudnega bogastva (raztopljenega v vodi in blatu; predvsem železo).

2. Delitev Starega Egipta

2.1. Razdelitev Egipta po dinastijah

V egiptovski zgodovini je vladalo 31 dinastij. Zadnji vladarica Egipta je bila iz dinastije Ptolomjcev. Kleopatra VII. je bila zadnja pripadnica makedonske dinastije Ptolemejcev in s tem obenem zadnja grška vladarica Egipta. V tej dinastiji je bilo več kraljic in princes tem imenom, vendar je ona najbolj poznana.

Njen oče je bil Ptolemej XII., mati pa verjetno Kleopatra V.. Na prestol je prišla leta 51 pr.n.št. kot sovladarica svojega moža in brata Ptolemeja XIII. Ker se je ptolemejski prestol dedoval po ženski strani, so se morali bratje poročati s svojimi sestrami, da se je naziv faraona obdržal v isti družini. Leta 48 pr. n. št. je brat s svetovalci Kleopatro prisilil, da je zapustila Egipt. Deželo je zavzel Gaj Julij Cezar in sodeloval kot posrednik v sporu med Kleopatro in Ptolemejem. V kratki vojni je bil Ptolemej ubit, Cezar pa je Kleopatri vrnil prestol. Njen sovladar je bil drugi brat, Ptolemej XIV.

2.2. Razdelitev Egipta po razvoju

2.2.1. Stara država

Stara država je nastala z združitvijo Zgornjega Egipta in Spodnjega Egipta, ki ju je združil faraon Menes (po nekaterih virih tudi faraon Narmer). Za prestolnico je določil mesto Memfis, državo pa je razdelil na 42 okrožij ali nomov, ki so jim vladali nomarhi. Ti so kmalu dosegli, da so bili njihovi položaji dedni, velikokrat so se tudi uprli faraonu. Z izumrtjem 8. dinastije je propadla stara država.

2.2.2. Prvo vmesno obdobje

Egipt je razpadel na dva dela, sledilo je 200 let nevladja (različne dinastije so se vojskovale med seboj, ni bilo osrednjega vodstva), državljskih vojn in uporov.

2.2.3. Srednja država

Po koncu dolgotrajne državljske vojne so na oblast prišli zmagovalci, tebanski knezi, ki so znova združili Egipt v eno samo državo. Prestolnica je postalo mesto Tebe (egip. Veset ali Nut), ki se danes imenuje Luksor. Vrh so dosegli v času 12. dinastije, ko so zavzeli z zlatom bogato deželo Nubijo do druge Nilove brzice ter hkrati osušili fajumsko močvirje in s tem povečali obseg obdelovalnih površin. Trgovali so z mnogimi azijskimi državami ter so kopali turkiz in baker.

Faraon Sezostriž III. je v 19. stoletju pr. n. št. razpustil nomarhe ter centraliziral državo. Uprava je razdelil na 3 oddelke, ki so bili podrejeni vezirju: Severni, Srednji in Južni Egipt.

2.2.4. Druga vmesno obdobje

Z začetkom tega vmesnega obdobja je Egipt gospodarsko in politično oslabil, poleg tega pa so se v 17. stol. pr. n. št. preselili še Hiksi. Prišleki so zavladali za skoraj 100 let in v tem času obogatili egipčansko vojsko z bojnimi vozovi, bronastimi puščičnimi konicami in konji, ki so jih pogosto uporabljali.

2.2.5. Nova država

Novo državo je ustanovil zažetnik 18. dinastije Ahmoze v 16. stoletju pr. n. št. Iz Egipta je pregnal Hikse in ga združil pod enotno državo s sedežem v Tebah. Faraoni so spet postali božanska bitja, vpeljal je tudi poroke med brati in sestrami v faraonskih družinah.

Faraon Tutmozis I., ki je vladal od 1530 - 1520 pr. n. št., je osvojil Nubijo do 4. katarakta in osvojeno ozemlje poimenoval kot Kuš, odkoder so dobivali predvsem zlato. V tem času je egipčansko ozemlje razširil do Sirije in Evfrata. Iz iste dinastije je prihajal tudi faraon Tutmozis III., ki je v začetku 14. stoletja pr.n.št. osvojil Sirijo in Palestino, vladal pa je tudi Mitanjcem, Asircem, Hetitom, Babiloncem in Egejcem.

Pomemben vladar v 18. dinastiji je bil tudi Amenofis IV. (Ehnaton), ki je vpeljal veliko spremembo v veri, saj je uvedel monoteistično vero v boga Atona. Ljudstvu je ukazal, da naj zgradi številne nove templjeve in novo prestolnico, ki jo je poimenoval Ahetaton (Atonovo mesto), ki se danes imenuje Telet Amarna. Nadel si je novo ime Ehnaton (Atonu všečen). Atona so upodabljali kot sončno ploščo, v njegovo slavo pa je bila spisana pesem, imenovana Himna sončnemu božanstvu, ki jo je najbrž napisal sam Ehnaton.

Po smrti Ehnatona in sovladarja Smenkhkare je oblast prevzel njegov zet Tutankamon (domnevno tudi Ehnatonov sin ali polbrat), ki je bil poročen z Ehnatovo hčerko Anhesenpamon. Obnovil je politeistično vero, v družbi pa so ponovno dobili velik pomen Amon-Raajevi svečeniki, ki so med vladavino Ehnatona bili zelo oslabljeni.

Sledila je 19. dinastija, v kateri je bil najuspešnejši vladar Ramzes II. (1298 pr. n. št. - 1235 pr. n. št.). Faraon je za prestolnico postavil mesto Tanis v Delti. V tem času je Egipt doživel ogromen politični, gospodarski in kulturni razvoj. To dokazujejo tudi številna gradbena dela. V tem času so bili zgrajeni novi templji in dve novi mesti, Pitom in Ramzesovo mesto. Vladar je uspešno ubranil državo pred Libijci in Širdanci. Spopadel se je tudi s Hetiti, s katerimi je bil bitko pri Kardešu, ki se je končala neodločeno. Podpisana je bila prva ohranjena mirovna pogodba v zgodovini človeštva.

Naslednik je bil Ramzes III., ki je še uspel ohraniti državo v vsej svoji moči. Med svojim vladanjem je uspel Egipt obraniti pred t.i. ljudstvi z morja.

Slika1: Kip Ehnatona

2.2.6. Tretjo vmesno obdobje

Po izumrtju 20. dinastije je Egipt spet razpadel na dve državi. Za oblast so se spopadali razni vojaški poveljniki, svečeniki in mestni knezi. Južni Egipt si je prisvojila Nubija, ki je vladala vse do asirske osvoboditve. Asirci so vladali vse do zadnjega razcveta Egipta.

2.2.7. Pozna doba

Egipt je še zadnji razcvet doživel pod vladarji 26. ali Saitske dinastije, ki so imeli prestolnico v mestu Sais. Egipt je bil znova združen v enotno državo. Državo je varovala vojska, sestavljena iz tujih najemnikov, poleg tega pa so navezali stike z Grki. Iz tega obdobja je najbolj znan faraon Neho II., ki je zavrnil vojaški poseg novobabilonskega kraljestva.

Leta 525 pr. n. št. je perzijski kralj Kambiz II. osvojil Egipt in ga spremenil v perzijsko provinco. S tem se je končalo obdobje starega Egipta.

3. Družba in kultura

3.1. Družbena lestvica

3.1.1. Plemstvo:

Na vrhu je bil faraon kot najpremožnejši človek v vsej egipčanski državi, ki je bila njegova osebna last. Svoje premoženje je večal s pobiranjem davkov in osvajalnimi vojaškimi pohodi. Skupaj z njim je pod plemstvo spadala še celotna njegova družina, poleg teh pa še visoki in srednji uradniki, svečeniki in vojaški častniki.

V Egiptu je plemstvo imelo veliko ugleda in moči. Imeli so tudi veliko premoženje, ki so ga večali z bojnim plenom, poleg tega pa jih je faraon plačeval za vojaško in upravno službo z zlatom in podeljevanjem zemljiške veleposesti.

3.1.2. Vojska

Vojska je skrbela za ohranjanje miru in reda v državi, odpravljala pa se je tudi na osvajalne vojaške pohode. V vojski so služili vsi svobodni ljudje, razen svečnikov. Hierarhično je bil najvišje faraon, za njim je bil vezir, ki so mu sledili upravniki vojaških zadev (polkovniki vojakov), predstojniki skladišča orožja, častniki in nižji častniki, med katerimi so najnižji upravljali po 50 mož. Vojsko je sestavljala pehota, od 17. stoletja pr. n. št. pa tudi enote na bojnih vozovih.

Oprema vojakov je bila sestavljena iz ščitov, sekir, mečev in sulic. Do 18. dinastije so vojake zbirali s pomočjo nabora, tedaj pa so poleg te uvedli še najemniško vojsko, ki so jo v glavnem sestavljali tujci. V njej so vojake plačevali, pogumni vojaki pa so dobili tudi odlikovanje in so imeli možnost napredovanja.

3.1.3. Svečeniki:

So bili del plemstva in „politike države“. So krepili faraonovo oblast, opravljali so obrede za zaščito vladarja, ... Ukvarjali so se tudi z znanostjo npr. opazovanje zvezd in nebesnih pojavov, izumili so pisavo, bili so prvi zdravniki,...

Svečeniki so postali ljudje, ki jim je faraon dodelil to čast.

3.1.3. Kmetje:

Kmetje so bili najštevilčnejši del prebivalstva. Ločeni so bili na male lastnike zemljišč, ki so bili samostojni gospodarji, so pa morali državi plačevati visoke davke in odvisne kmete, ki so obdelovali kraljevska, vojaška ter tempeljska posestva.

Čeprav so bili vezani na zemljo, niso bili sužnji, saj jih ni bilo mogoče prodati, odsloviti se jih dalo samo skupaj z zemljo. Oproščeni so bili vojaške službe in so plačevali davke, morali so opravljati vrsto javnih del, med katere so spadala namakalna dela in gradbena dela za faraona.

3.1.4. Sužnji:

Skoraj vsi sužnji so bili vojni ujetniki. Bili so brez svobode, na sebi pa so imeli vžgano lastnikovo ime. V svojem življenju so se lahko poročili in imeli otroke. Lahko so bili zaposleni pri kmečkih ali obrtnih delih. Nekateri posamezniki so postali celo faraonovi spremljevalci in so zaradi tega imeli na dvoru visok položaj.

3.2. Religija

V starem Egiptu je razen v obdobju vladanja Ehnatona veljal politeizem. Na njihovo verovanje so vplivale redne poplave reke Nil ter sončna toplota, ki sta veljala kot glavni "pomočnika" pri namakalnem poljedelstvu. Pri ljudeh je bila najpopularnejša vera v Ozirisov kult, ki ga je sestavljala tudi božanski par Ozirisa in Izide. Ta dva boga so Egipčani prinesli iz Biblosa, kjer sta bila znana kot Tammuz in Ištar.

Verjeli so v posmrtno življenje, saj so verovali, da je človek sestavljen iz telesa ter duše, poimenovane Ka (prev. življenjska moč). Po njihovem naj bi se Ka po smrti vrnila nazaj v telo, zato je bilo potrebno truplo po smrti ustrezno pripraviti z balzimiranjem (mumificiranjem) in ga pokopati v grobnice, ki so bile poimenovane kot hiše za Ka.

3.2.1. Božanstva:

Nekaj božanstev (obstajalo jih je veliko več):

AMON - kralj bogov, sprva bog vetrov in zraka, vrhovni bog Egipčanov

ANUBIS - bog mrtvih, upodobljen s šalom

APIS - bog plodnosti v podobi črnega bika, božanstvo

ATON (EHNATON) - bog sonca, življenja in ljubezni, edini bog v času faraona Amenofisa IV.

Slika 2: Amon

FENIKS - egipčanska mitična ptica, ki se vsakih 500 let rodi iz lastnega pepela

HATOR - boginja neba, veselja, ljubezni s kravjo glavo

HOR - sin Ozirisa in Izide, bog sonca in neba, upodobljen kot sokol

IBIS - sveta ptica pri Egipčanih, utelešenje boga modrosti

IZIDA - boginja plodnosti, začetnica ved in spretnosti, upodobljena s sončevo ploščo med kravjimi rogovi

MAAT - boginja resnice in pravice

NUT - boginja neba, mati Ozirisa, Izide in Seta

OSIRIS - bog sonca in plodnosti, sodnik mrtvih v podzemlju, Izidin mož in brat, Horov oče; predstavljen kot mumija s krono, zakrivljeno palico in bičem

PTA (PTAH) - stvarnik sveta, zaščitnik umetnikov in rokodelcev, bog mesta Memfisa

RA (RAA) - bog sonca, stvaritev ljudi in bogov, najvišji bog starega Egipta

SERAPIS - bog rodovitnosti, vladar podzemlja

SET - bog vojne in teme, upodobljen kot bojevnik z živalsko glavo, zakrivljenim kljunom in

dolgimi ušesi

Slika 4: Osiris

3.3. Pisava

Najstarejši zapisi egipčanske pisave so iz leta 3100 pr. n. št., z njo so tudi kasneje pisali na papirus, poleg tega pa še na kamne, les, pečate in slonovino. Razvili so pisavo, ki jo imenujemo podobopis ali hieroglifi. Uporabljali so jo za pisanje v grobnicah, svetiščih, tudi na papirusih z versko vsebino in na faraonovih spomenikih. Z njo so pisali z leve na desno, z desne proti levi ali pa od zgoraj navzdol. Razvili so tudi kurzivno hieratično ali svečeniško pisavo, ki je bila poenostavljena hieroglifna pisava, uporabljali pa so jo predvsem za pisanje pisem, zgodb pa tudi poslovnih pogodb. Poleg te je obstajala še demotična ali ljudska pisava, s katero so pisali pravne listine. Obe izpeljanki sodita med zlogovne pisave.

Egipčansko pisavo je razvozlal francoski jezikoslovec Jean-François Champollion med leti 1822 in 1824, večinoma s pomočjo kamna iz Rozete, ki ga je odkril nek častnik med Napoleonovim osvajanjem Egipta. Na tem kamnu so bila tri enaka besedila, napisana v grškem alfabetu, hieroglifih in demotični pisavi.

Slika 5: Hieroglifi

4. Znanost

4.1. Matematika

Matematika se je začela razvijati zaradi potrebe po meritvi polj po vsakoletnih poplavah in določanja meja med sosednjimi območji. Poleg tega so jo uporabljali pri izgradnji palač oz. svetišč. Številke so pisali s posebnimi pismenkami, uvedli pa so desetinski sistem. Poznali so seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje, poznali pa so tudi tablice množenja in deljenja. Zelo znano matematično besedilo in vir je Ahmesov Rhindov papirus. Števila so velikokrat predstavljali kot končne vsote enotskih ulomkov, katerih imenovalci so med seboj različni; takim številom sedaj pravimo egipčanski ulomki.

4.2. Astrologija in astronomija

Poznali so prve koledarje, ki so temeljili na Sončevem letu. Kmalu so začeli opazovati nebo, tako da se je razvila astrologija in posledično tudi prvi horoskopi. Pokazali so se tudi prvi zametki astronomije, saj so že znali izračunati Sončeve in Lunine mrke, poznali pa so tudi 5 planetov in 36 zvezd.

4.3. Medicina

V Egiptu so mislili, da so vsako bolezen ustvarili zli duhovi, ki so obsedli bolnika. Bolezen so določili zdravniki in povedala, katera zdravila mora jemati. Duhove so poskušali spraviti iz telesa s čarobnimi izreki in gibi. Verjetno najbolj znan zdravnik je bil Imhotep, ki je živel okoli 2880 pr. n. št.. Ljudje so ga zaradi njegovih zdravilnih sposobnosti častili skoraj kot boga.

4.4. Književnost

Egipčanska književnost, ki je postala dostopna z razvozlavo hieroglifov, je obsegala pesniške in pripovedne stvaritve. Dramatike niso poznali, poleg tega pa se ni razvil tudi ep. Znani sta dve

pesmi, delovna Pesem nosačev žita in ljubezenska Začetek besed velike razveseljevalke srca. Iz Egipta prihajajo tudi najstarejše zgodbe na svetu (Zgodba o dveh bratih), hkrati pa so postavili tudi temelje razvoja bajke, pripovedke, pravljice, novele in potepuških ter pustolovskih zgodb. Za najbolj znano egipčansko delo se šteje Knjiga mrtvih, ki je zbirka himen, molitev in zakletev, za katere so menili, da bodo v pomoč mrtvim, tako da so jih zakopali skupaj z njimi.

4.5. Gradbeništvo

Egipčani so znani po mojstrski spretnosti gradnje, saj so ustvarili eno od sedmih čudes sveta-piramide. Služile so kot grobnica faraonov v stari in srednji državi. Najbolj znana je Keopsova piramida pri Gizi, ki je visoka 137 m (prvotno 146 m). V novi državi so piramide zamenjali skalni grobovi, najbolj znani so iz Doline kraljev. Gradili so tudi svetišča svojim številnim bogovom. Najbolj znano je svetišče v Karnaku, ki je pripadalo bogu Amon-Raaju.

Slika 6: Stopničasta piramida

Kot gradbeni material so uporabljali stvari, ki se jih je dalo dobiti v naravi, tako da so za izgradnjo stavb uporabljali opeko, izdelano iz slame in blata. Svetišča, grobnice in palače so gradili iz kamnja, po navadi iz lomljenega apnenca, peščenjaka in granita. Kamnine so do palač dovažali s pomočjo reke Nil, na kopnem pa tudi z vozmi in ročno z vrvmi.

Gradbena dela so opravljali kmetje, medtem ko niso delali na polju. Zanimivo je, da so piramide gradili svobodni delavci, ki so to delo počeli z veseljem. Gojili so namreč globoko vero v faraona, ki jim je s tem, da so pomagali graditi, obljubil odrešitev.

Slika 7: Sfinga

Slika 8: Kip egipčanske ženske

